

⁴ Теория государства и права: Учебник для вузов. 2-е изд., изм. и доп. / Под ред. проф. В. М. Корельского и проф. В. Д. Перевалова. – М.: Издательская группа НОРМА – ИНФРА М, 2000. – 616 с. – С. 151.

⁵ Лисенков С. Л. Загальна теорія держави і права. Навчальний посібник. – К.: Юрисконсульт, 2006. – 355 с. – С 80; Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України О. В. Петришина. – Харків: Право, 2010. – 584 с. – С. 94.

⁶ Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 688 с. – С. 72.

⁷ Лисенков С. Л. Вказана праця. – С. 78.

⁸ Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави. Видання 5-те, зі змінами. Навчальний посібник. – К.: Атіка. – 2001. – 176 с. – С. 46.

⁹ Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України О. В. Петришина. – Харків: Право, 2010. – 584 с. – С. 94.

¹⁰ Куцова О. Б. Экономическая функция современного Российского государства : Дис. канд. юрид. наук : 12.00.01 Н. Новгород, 2002. – 207 с. – С. 44.

¹¹ Теорія держави і права: Навч. посіб. / А. Ю. Олійник, С. Д. Гусарев, О. Л. Слюсаренко. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 176 с. – С. 38.

¹² Венгеров А. Б. Вказана праця. – С. 153.

¹³ Малько А. В. Теория государства и права: Учебник. – М.: Юристъ, 2007. – 304 с. – С. 49.

¹⁴ Теория государства и права: Учебник для вузов. 2-е изд., изм. и доп. / Под ред. проф. В. М. Корельского и проф. В. Д. Перевалова. – М.: Издательская группа НОРМА – ИНФРА М, 2000. – 616 с. – С. 151.

¹⁵ Лисенков С. Л. Вказана праця. – С. 80.

¹⁶ Андрусенко О. М. До питання про зовнішні функції сучасної держави // Наукові записки НаУКМА», тематичний випуск «Юридичні науки», 2006. – С. 45.

¹⁷ Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

¹⁸ Наливайко Л., Беляєва М. «Форми здійснення політичної функції української держави» // Підприємство, господарство і право. – 2006. – № 8(128). – С. 3.

¹⁹ Погорілко В. Ф. Функції української держави та їх правові основи // Бюлетень міністерства юстиції. – 2004. – № 1(27). – С. 9–17.

Резюме

У статті аналізуються та узагальнюються підходи до класифікації зовнішніх функцій України. Запропоновані основи сучасної класифікації.

Ключові слова: зовнішні функції України, критерій класифікації, класифікаційна ознака.

Резюме

В статье анализируются и обобщаются подходы к классификации внешних функций Украины. Предложены основы современной классификации.

Ключевые слова: внешние функции Украины, критерий классификации, классификационный признак.

Summary

In the article, going is analysed and summarized near classification of external functions of Ukraine. Offered bases of modern classification.

Key words: external functions of Ukraine, criterion of classification, classification sign.

Отримано 1.02.2012

Д. Є. ВЕРГЕЛЕС

Денис Євгенійович Вергелес, аспірант Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ПРОБЛЕМИ ПРОЦЕСУ КОДИФІКАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА

Українське законодавство формується в умовах складної трансформації економічної, соціальної та політичної сфер життя країни. Інтенсивність розвитку законотворчого процесу викликана потребами реформування нашого суспільства, переходом його до ринкової економіки та розбудовою правової держави. З ме-

тою забезпечення цього процесу в Україні накопичена значна кількість різноманітних правових нормативних актів. На даний момент спостерігається стійка тенденція до прискореного збільшення загальної кількості нормативно-правових актів, що приймаються у системі законодавчої та виконавчої влади. Отже, українське законодавство на даному етапі є складним, багатогалузевим утворенням, що потребує систематизації.

Деякі аспекти проблеми систематизації законодавства розкривають у своїх працях українські та російські вчені: С. Алексєєв, С. Бобровник, Ф. Бурчак, О. Васильєв, В. Денисов, О. Зайчук, А. Засць, В. Журавський, Р. Калюжний, М. Козюбра, А. Колодій, В. Копейчиков, О. Копиленко, М. Матузов, Н. Оніщенко, В. Опришко, А. Піголкін, Є. Погорелов, В. Погорілко, С. Погребняк, С. Поленіна, П. Рабінович, В. Синюков, Л. Тіунова, Ю. Тихомиров, А. Шебанов, Ю. Шемшученко, Л. Явич, А. Яхлаков та ін.

Стан нині діючої системи українського законодавства характеризується вкрай складними і суперечливими процесами. Це частково пояснюється тим, що політичні, економічні та соціальні реформи, що здійснюються в Україні, вимагають інтенсивного законотворення, його всебічного та ефективного впливу на процеси перетворення в країні. Мова йде не тільки про поліпшення законодавства або його реконструкцію, а й про формування багатьох принципово нових правових інститутів, що відповідають реальним умовам ринкової економіки, критеріями правової держави, міжнародним стандартам захисту прав і свобод особистості.

Необхідність усе більш оперативного правового регулювання зростаючого кола питань суспільного життя, наштовхують на ускладнену проблемами діяльність парламенту, як законодавчого органу, породжує потребу в розв'язанні даної суперечності. Та оскільки держава не здатна зупинити темпи і масштаби накопичення суспільних проблем, що потребують правового регулювання, так само як і штучно скоротити її втручання в регулювання, так само для розв'язання даної суперечності залишається лише пошук шляхів удосконалення самої правотворчої діяльності.

Необхідність кодифікації українського законодавства, безсумнівно, є. Однак існують деякі проблеми, що перешкоджають цьому процесу. Однією з таких проблем є відсутність правового регулювання самого процесу кодифікації. Не існує будь-якого документа, який би регламентував коло повноважних суб'єктів, порядок висування ініціативи, нарешті, сам процес проведення кодифікації та умови її здійснення. Все це існує лише в теорії: підручниках, монографіях. Разом з тим відзначимо, що статус кодифікованого нормативно-правового акта також ніде не закріплений, як не закріплено його місце в системі законодавства в цілому, і в співвідношенні з іншими нормативно-правовими актами зокрема. Таким чином, у зв'язку з відсутністю строго регламентованого процесу кодифікації, розробка і прийняття кодексів відбувається за тією ж схемою, що і розробка та прийняття звичайних законів, без акценту на специфічність даних нормативних правових актів.

Другою перешкодою на шляху кодифікації є бездіяльність законодавця з цього питання. Обсяг законодавства продовжує збільшуватися швидкими темпами, ускладнюватися, однак, належної реакції у законодавця це не викликає. Можливість і необхідність кодифікації ігноруються. Складається парадоксальна ситуація: законодавець щодня у величезній кількості розглядає і приймає нові нормативні акти з різних питань, проте, в той же час законодавець абсолютно не замислюється про те, щоб привести нормативно-правовий масив в порядок, в єдину систему.

Кодифікація законодавства має своїм предметом систему юридичних норм. Метою кодифікації є формування положень сукупності юридичних норм у рамках правових інститутів, закріплення галузевої структури законодавства та розвиток правових інститутів і галузей, як органічних складових єдиної системи законодавства у напрямку підвищення його ефективності. Відтак, способами кодифікації законодавства стають його інституційна, галузева і комплексна систематизація. Результатом кодифікації є часткова формальна і змістовна систематизація законодавства, досягнення більш високого рівня його розвитку як єдиної системи та підвищення його ефективності¹.

Вдосконалення та впорядкування законодавства – характерна риса процесу розвитку цивілізованої правової держави. Тому здійснення систематизації на етапі правотворчості вимагає особливо виваженого, відповідального підходу. Наявність значної кількості кодифікаційних актів свідчить про досконалість системи нормативно-правових актів і законодавства у державі.

Кодифікація норм права є реальним засобом приведення в порядок правової системи та скорочення кількості нормативних актів; лише правові приписи, які пройшли перевірку часом, довели свою життєздатність і відповідають суспільним відносинам, що склалися, включаються у нормативно-правовий акт, який створюється в результаті кодифікації законодавства.

При формуванні загальнодержавної програми розвитку законодавства України необхідно також врахувати потреби процесу адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу. Адаптація законодавства передбачає поетапне прийняття та впровадження нормативно-правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства Європейського союзу. Міністерством юстиції України розроблено важливий закон в цій сфері, прийнятий Верховною Радою Закон України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу»².

Державна політика України у сфері адаптації законодавства має бути спрямованою на забезпечення єдиних підходів, обов'язкове врахування вимог законодавства Європейського союзу при нормотворчості, підготовку кваліфікованих спеціалістів, створення належних умов для інституційного, науково-освітнього забезпечення процесу адаптації законодавства.

Правова система України з самого початку повинна формуватися не як сукупність розрізнених актів з вузьких питань, а як науково обґрунтована і взаємоузгоджена система кодифікованих актів, які мають бути

базою, основою системи законодавства країни. Кодифікація сприяє посиленню стабільності законодавства, створенню чіткої системи нормативних актів, забезпечує оптимальну скоординованість чинних норм, створення в законодавстві укрупнених нормативних блоків. Вона дозволяє вирішити два взаємопов'язаних завдання – вдосконалити і зміст і форму законодавства³.

Розробці проектів нових кодифікаційних актів повинні передувати наукові дослідження, в яких формується обґрунтування необхідності й актуальності систематизації законодавства, визначається предмет та обсяги кодифікації відповідних галузей законодавства, зміст нових кодифікаційних актів. Доцільно визначити загальну послідовність кодифікації окремих сфер законодавства, вказати на взаємозв'язки кодексів, які потребують узгодженого прийняття чи внесення змін до них, визначити пріоритети у кодифікації законодавства. Ігнорування таких вимог може зумовити потребу частих змін до кодифікованих актів, що призводить до недодержання стабільності законодавчого регулювання певних суспільних відносин, яку має забезпечувати кодифікація⁴.

Значна частина національного законодавства охоплена кодифікацією, систематизована в кодифікаційних актах. Разом з тим, поза кодифікацією залишаються досить значні масиви законодавства України.

Упорядкування законодавства відбувається в рамках законотворчого процесу. Найбільш важливим для кодифікації, як однієї з форм упорядкування, систематизації законодавства, є визначення характеру необхідності такої кодифікації, оцінка стану існуючого законодавства. Кодифікація доцільна тільки тоді, коли нормативно-правові акти, що систематизуються, закінчили формування як певна система юридичних норм і не передбачає істотних змін. Відтак, основним критерієм для висновку про те, що визначений нормативно-правовий масив готовий для кодифікації, є його стійкість та стабільність.

Кодифікація законодавства вимагає певної послідовності здійснення процесу законотворчості, врахування та передбачення взаємозв'язку і взаємодії законодавчих актів, обов'язкову узгодженість кожного нового законодавчого акту з конституційними нормами, актами своєї та інших галузей права, з максимальним використанням світового законодавчого досвіду. Поява нового кодексу в законодавстві України стимулюватиме розвиток пов'язаних з ним актів інших галузей. У перспективі видання кодифікованих актів повинно перетворитися в основну форму законотворчості⁵.

При підготовці тексту змін до актів чинного законодавства метою змін має бути не механічне відтворення положень кодексу в інших актах, а максимальне зменшення кількості цих актів, збереження чинності лише тих актів, які не можуть бути з тих чи інших мотивів «поглинуті» кодексом. Проте навіть у таких актах не слід відтворювати положень кодексу.

Розроблення нового кодексу вимагає величезної системної роботи з переструктурування наявних кодексів і законів. Проте в дійсності цього не відбувається. Створення в Україні нових кодексів і перероблення наявних не супроводжується проведенням глибокої кодифікації: немає не тільки єдиного підходу до процесів кодифікації, завдяки якому різні кодекси та закони взаємоузгоджуються, відсутнє також опрацювання всіх законів, що їм передують, і тих, що мають прийматися після кодифікації. Такі кодифікаційні процеси останнім часом розгортаються всупереч самому розумінню кодифікації як утворення якісно нового рівня законодавства, який досягається завдяки корінному переробленню чинних нормативних положень.

Процес вироблення законодавчого акта складається з трьох основних стадій: розробки проекту закону, прийняття закону та введення його в дію. Кодифікаційна діяльність здійснюється на стадії вироблення проекту закону.

Важливою умовою для кодифікації законодавства є виділення нормативно-правових актів, що підлягають кодифікації. Необхідно вибрати з усього масиву законодавства не тільки закони, а й підзаконні нормативно-правові акти, що підлягають кодифікації.

У юридичній літературі зазначається, що одним із принципів проведення кодифікації є її своєчасність. Кодифікація передбачає стабільність нормативно-правового масиву, що охоплена нею. Якщо галузь законодавства, яка кодифікується, продовжує розвиватися, якщо в даній сфері правового регулювання виникають нові акти і змінюються старі, кодифікація є передчасною і неефективною, та не буде досягати своєї головної мети – єдності і системності законодавчого регулювання.

Так для проведення кодифікації законодавства необхідна сукупність наступних певних умов: стабільність; внутрішня єдність системи законодавства; наявність узагальненої практики застосування законодавства; наукова обґрунтованість кодифікації (наявність юридичної концепції формування нового законодавства).

Питання удосконалення якості нормативно-правових актів, зокрема кодифікаційних актів, є досить актуальним у юридичній літературі. Удосконалення кодифікаційної діяльності в Україні стало створення спеціалізованих державних структур, діяльність яких спрямовується на розв'язання проблем вдосконалення процесу нормотворчості, систематизації законодавства України.

Ще одним із напрямків досягнення системності законодавства є планування нормотворчої діяльності. Однак, як правило, внаслідок різних причин – виникнення кризових ситуацій в економічній, фінансовій та інших сферах суспільного життя – реалізувати такі плани повністю не вдається. Разом з тим, їх наявність свідчить про прагнення мінімізувати стихійність, безсистемність законотворчої роботи, а отже, підвищити узгодженість, злагодженість чинного законодавства.

¹ Кодифікація законодавства України: теорія, методологія, техніка / За заг. ред. О. І. Ющика. – К.: Парламентське вид-во, 2007. – 208 с.

² Систематизація законодавства України: проблеми та перспективи вдосконалення: Монографія. – К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – 220 с.

³ Правові системи сучасності. Глобалізація. Демократизм. Розвиток / За заг. ред. В. С. Журавського. – К.: Юрінком Інтер, 2003.

⁴ Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії і практики. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1999. – 600 с.

⁵ Парламентаризм в Україні: теорія та практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2011. – 658 с.

Резюме

Статтю присвячено проблемам процесу кодифікації законодавства України. Розглядається процес кодифікації, проблеми та напрямки її здійснення.

Ключові слова: право, кодифікація, законодавство, система законодавства, законотворчість.

Резюме

Статья посвящена проблемам процесса кодификации законодательства Украины. Рассматривается процесс кодификации, проблемы и направления её осуществления.

Ключевые слова: право, кодификация, законодательство, система законодательства, законотворчество.

Summary

Article is devoted to problems of the codification process of legislation of Ukraine. Consider the process of codification, the problems and directions for its implementation.

Key words: law, codification, legislation, legal system, lawmaking.

Отримано 12.03.2012

В. Є. ГОЛУБОВСЬКИЙ

*Владислав Євгенович Голубовський, здобувач
Національної академії внутрішніх справ*

ПРАВОМІРНА ПОВЕДІНКА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства на рівні теорії і практики особливої актуальності набуває проблема правомірної поведінки. Це пов'язано з тим, що в суспільстві спостерігається розрив між проголошеними Конституцією України правовими принципами поведінки та втіленням їх у системі позитивної нормотворчості та практичній реалізації, що викликає напругу в суспільстві, підживлює джерела антиправної поведінки, провокує антидемократичні настрої в суспільстві, створює для України зовнішньо-політичні проблеми.

Крім того, на сучасному етапі розвитку українського суспільства кордони, що розділяють існуюче правове поле на правомірну та протиправну поведінку, стають більш рухомими, а їх правове регулювання нерідко залишається застарілим і суттєво відстає від вимог сучасного життя. У таких умовах виникає недовіра населення до закону, права, держави. Зокрема, це створює умови для появи соціальних груп з протестним світоглядом, установками на протиправну поведінку, поширення акцій масової непокори. За свідченням Міністра внутрішніх справ В. Захарченка, лише за 2011 рік їх кількість становила понад 160 тисяч, і деякі з них проходили із порушенням чинного законодавства¹.

Не вирішення окреслених проблем або ж їх незадовільне вирішення негативно впливає на демократичні перетворення в країні, гальмує процес проведення масштабних реформ у всіх сферах життя українського суспільства, заважає процесу розбудови правової держави.

Деякі положення з проблеми дослідження правомірної поведінки розглянуті в працях вітчизняних та закордонних вчених філософів права: В. А. Бачиніна, О. В. Волошенюка, В. М. Костицького, Л. В. Кравченка, В. В. Оксамитного, П. М. Рабіновича, Н. І. Тюріної, О. Д. Тихомирова, В. А. Туманова та ін.

Але існує нагальна потреба досліджувати правомірну поведінку не взагалі, а конкретно охарактеризувати її поняття в контексті поглиблення демократичних засад в українському суспільстві. Для вирішення поставленої мети у своїй статті автор ставить такі завдання: охарактеризувати методологічний підхід наукового дослідження поставленої проблеми, дати сучасне визначення поняттю правомірної поведінки, розкрити її провідні ознаки.